

роботи. В наслідок реформування С. Зубатовим системи політичного розшуку сформувався більш ефективний механізм боротьби з революційними організаціями, й філери стали невід'ємною його частиною.

Список використаних джерел:

1. Жандармы в России / Сост. В. С. Измозик. – СПб, Издательский Дом «Нева»; М.: «ОЛМА-ПРЕСС», 2002. – 640 с.

2. Щербак М. Г. Охранка в Україні (1902-1914 pp.) / М. Г. Щербак, Н. М. Щербак // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник» Вип. 54 (11). – К., 2011. – С. 76-80.

3. Перегудова З. Политический сыск России (1880-1917 гг.) / З. Перегудова. – Москва: РОССПЭН, 2000. – 416 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/pereg/

4. Шахматов А. В. Феномен С. В. Зубатова: исторические ретроспективы развития агентурной работы в оперативно-розыскной деятельности и опыт противодействия терроризму в России / А. В. Шахматов, М. Л. Родичев // Юридическая наука: история и современность. – 2015. – № 11. – С. 106-117.

5. Инструкция филерам Летучего отряда и филерам розыскных и охранных отделений, 31 октября 1902 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://military.wikireading.ru/578>

Маркевич О. В.

Кандидат історичних наук, старший викладач кафедри спеціальних історичних дисциплін та правознавства Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Законодавство Російської імперії про дворянське депутатське зібрання та його реалізація у Волинській губернії першої половини XIX ст.

В сучасній історичній та правовій науці актуальності набувають дослідження, пов'язані з історією місцевого самоврядування. Функції, повноваження та структура цих органів дозволяють зауважити механізми, які застосовувала державна влада аби стимулювати їх розвиток, або всебічно контролювати. Сучасний правовий розвиток суспільства вимагає від держави децентралізації, яка полягає у наділенні органів місцевого самоврядування повноваженнями та фінансовою самостійністю. У цьому контексті актуальним є питання дворянського станового самоврядування на українських землях у складі Російської імперії. Держава найбільше довіряла дворянам, які були опорою самодержавства, і наділила їх широкими правами і привілеями, аж до формування станових самоврядних органів, з іншого боку законодавством чітко регламентувалась їх компетенція, аби не допустити зловживань. Завдання цієї розвідки полягає у аналізі імперського законодавства про дворянське депутатське зібрання та висвітленні особливостей його реалізації у Волинській губернії першої половини XIX ст.

Дворянські органи станового самоврядування склали дворянські зібрання, дворянські депутатські зібрання, інститут предводителя дворянства та дворянські опіки. Найповніше повноваження дворянського депутатського зібрання розписані у «Дарованій грамоті дворянству» від 21 квітня 1785 року. В ній вказувалось, що депутатські зібрання створювалися у кожній губернії, які

очолював губернський предводитель дворянства. Туди входили представники від повітів – депутати, що обиралися місцевою елітою кожні три роки. Головним напрямком діяльності був розгляд справ про дворянське походження роду або конкретної особи. Осіб, які довели своє привілейоване походження, дворянське депутатське зібрання вносило до Родовідної книги, як складалася з шести частин. До першої записували родини, за якими рахувалися привілеї до сотні років, до другої – отримали дворянство за військові заслуги, третьої – вихідці з чиновників (до восьмого класу Табелі про ранги), четвертої – іноземні роди, п'ятої – родини, відзначені титулами та до шостої – родини, які виводять своє благородне походження понад сто років [1, с. 351, 354].

Згодом депутатське зібрання втратило найголовнішу зі своїх повноважень – зараховувати у дворянство. Це перейшло у компетенцію Тимчасового присутствія Герольдії, яка остаточно вносила рішення, повідомляючи зібрання. Відтак між Герольдією і зібранням запроваджувався особливий рівень діловодства, офіційно закріплений нормативно-правовими актами від 27 травня 1825 р. «Про підтвердження Дворянським депутатським зібранням, щоб при виконанні приписів і вимог Герольдії не допускалося затягування» [2, с. 580] та від 26 травня 1826 р. «Про підтвердження Дворянським депутатським зібранням про виконання вимог Герольдії у справах дворян» [3, с. 496] тощо.

Депутатське зібрання було постійно засідаючим органом влади. Щоправда, проаналізувавши журнали депутатського зібрання зауважимо, що у жовтні 1833 р. Волинське дворянське депутатське зібрання проводило засідання лише 10, 19, 23 і 26 чисел, тобто чотири рази на місяць [4, арк. 816-840]. У листопаді того ж року засідання відбувались 2, 13, 22 і 27, тобто також декілька разів, то ж не дивно, що справ накопичувалось чимало, про що постійно зауважували губернатор, губернське правління [4, арк. 840-863]. У депутатському зібранні діяв колегіальний принцип прийняття рішень, цим самим воно уподібнювалось до губернського правління – органу адміністративного управління. Попри організаційну схожість, була суттєва відмінність – депутатське зібрання вирішувало справи лише дворян.

У ієрархії взаємовідносин депутатське зібрання залежало від Сенату. Місцевим органам влади, як-то губернському правлінню, палатам чи судам не звітувало про свою діяльність, однак саме з останніми вели листування [5, с. 227]. У дореформений період кожен стан судився судом рівному собі, щоб вирішувати справу у повітовому чи верхньому земському суді, особі необхідно було підтвердити привілейоване походження, яке засвідчувало свідоцтво з депутатського зібрання. Цього ж потребували справи про зарахування на державну службу, у такому разі до депутатського зібрання зверталось губернське правління.

Ціла низка законодавчих актів стосувалась нагляду за їх діяльністю. Наділивши цей корпоративний орган влади повноваженнями, державна влада забезпечила і контроль над ним, найпоширенішим механізмом якого служили перевірки. Наймасштабніша по всій імперії запроваджувалась указом від 20 квітня 1834 року [6, с. 302]. Персональна відповідальність за виявлені порушення покладалась на губернського предводителя дворянства. Мета перевірки полягала у з'ясуванні законності внесення осіб до родовідної книги, аби в подальшому депутатські зібрання лише доповнювали її новонародженими дворянами. Для

цього створювалися спеціальні комісії у кожній губернії під керівництвом голови Совісного суду. Варто зауважити, що це ледь не єдиний випадок, коли діяльність важливої губернської ревізійної комісії очолював не начальник краю. Це пов'язано з тим, що дворянська спільнота відстоювала право самостійно приймати рішення, що стосувалося їх прав, протидіяла тиску з боку місцевої адміністрації. Від імені дворянства зібрання могло звертатись до імператора. До складу також ввійшли два засідателі від палат та двоє членів депутатського зібрання. Постійним учасником був губернський прокурор, який у комісії діяв у межах своїх постійних повноважень, тобто слідкував за правильністю застосування законів тощо. Окремо підкреслювалося, що представниками від депутатських зібрань не можуть бути особи, діяльність яких ревізують, щоб не траплялись випадки, коли члени комісії переглядали свої ж рішення. Те, чого так намагалась уникнути верхівна влада, виникло у Волинській губернії. Депутати, які спочатку входили у дворянське депутатське зібрання, були зараховані у місцеві ревізійні комісії.

Комісії проводили ревізії всіх справ дворянського депутатського зібрання від часу його створення у губернії і до 1829 року. Для діловодства при кожній комісії запроваджувалась канцелярія. 8 березня 1837 р. набув чинності ще один указ, який продовжував діяльність комісій на три роки [7, с. 143].

Для Волинської губернії цей законодавчий акт не став основним, оскільки раніше, 30 січня 1837 р. був прийнятий спеціальний закон, який діяв лише у Київській, Волинській та Подільській губерніях. Він вніс корективи у склад членів комісії: додатково призначався чиновник від держави, якому призначалось жалування 1500 руб. та перекладач – 800 руб. Підкреслювалась вимога надсилати щорічні звіти в Герольдію, а також місцевому губернатору і генерал-губернатору. Губернська адміністрація мала детально вивчати інформацію і могла втручатись у роботу дворянського зібрання. Зокрема, вимагати від депутатського зібрання щомісячних звітів про виконання ними вимог ревізійних комісій, з обґрунтуванням причин, що призвела до повільного вирішення справ [8, с. 68-69]. У інших губерніях такі дії заборонялися, оскільки це суперечило самому поняттю самоврядування. У губернії Правобережної України, де польська еліта участю у Листопадовому повстанні продемонструвала нелояльність до державної влади, кожен крок корпоративних органів влади детально розглядався і обговорювався на всіх рівнях влади.

Діяльність комісій була визнана незадовільною. Указом від 4 січня 1840 р. у Києві була заснована Центральна ревізійна комісія для розгляду справ Дворянських депутатських зібрань Київської, Волинської та Подільської губерній, яку очолював особисто генерал-губернатор. Вона мала завершити розгляд всіх справ до 1 січня 1844 р. [9, с. 2]. У інших же ревізійних комісіях імперії справи складались по іншому. До 1841 р. завершили перевірку десять комісій, а решті продовжили трирічний строк. Утримання цих комісій покладалось на дворян [10, с. 48].

Отже, Дворянське депутатське зібрання було одним з важливих органів у системі станового дворянського самоврядування, про що свідчить значна кількість нормативно-правових актів, регламентуючих його діяльність. На нього покладалися обов'язки ведення дворянської родовідної книги, таким чином воно володіло найповнішою інформацією про дворянські роди. Це обумовлювало діловодство з іншими інституціями влади, оскільки вступ на державну службу,

виїзд за кордон тощо, вимагали підтвердження знатного походження. Депутатське зібрання очолював предводитель дворянства, туди входили виборні від дворянства. Законодавством обмежувалось втручання у його роботу губернської адміністрації. Однак, у Волинській губернії, де шляхта не була лояльною до державної влади, діяльність депутатського зібрання регулювалось додатковими актами. Прописувалось можливість контролю за його діяльністю губернатора та генерал-губернатора. Таким чином розширення/обмеження прав місцевого самоврядування напряму залежало від того наскільки місцеве населення вірогідно піддане державній владі.

Список використаних джерел:

1. Полное собрание законов Российской империи (далі – ПСЗ) – Собр. 1., СПб., 1830, Т. 22: 1784-1788. № 16 187. С.344-358.
2. ПСЗ – Собр. 1., СПб., 1830, Т. 40: 1825. №30 360. С. 580.
3. ПСЗ – Собр. 2., СПб., 1830, Т. 1: 1825-1826. №369. С.496.
4. Журнали Волинського дворянського депутатського зібрання // Державний архів Житомирської області. Ф. 146. Оп.1. Спр.52. 1028 арк.
5. ПСЗ – Собр. 1., СПб., 1830, Т. 29: 1806-1807. №22 110. С. 227-228.
6. ПСЗ – Собр. 2., СПб., 1835, Т.9: Отд.1: 1834. № 7 007 С. 302.
7. ПСЗ – Собр. 2., СПб., 1838, Т.12: Отд.1: 1837. № 10 007. С. 143.
8. ПСЗ – Собр. 2., СПб., 1838, Т.12: Отд.1: 1837. № 9 912. С. 68-69.
9. ПСЗ – Собр. 2., СПб., 1841, Т.15: Отд.1: 1840. № 13 046. С. 2-4.
10. ПСЗ – Собр. 2., СПб., 1842, Т.16: Отд.1: 1841. № 14 177. С. 48.

Рудницька О. П.

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри спеціальних історичних дисциплін та правознавства Житомирського державного університету ім. І. Франка, м. Житомир, Україна

Рішення Європейського суду з прав людини в процесі гармонізації трудового законодавства України до європейських стандартів

З ратифікацією 16 вересня 2014 р. Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом [1] (далі – ЄС) в нашій державі розпочався новий етап гармонізації законодавства, а також й інших інтеграційних процесів. На сьогодні, враховуючи особливий статус Суду Європейського Союзу (далі – Суд), який у процесі тлумачення норм права ЄС забезпечує розвиток правової системи ЄС, для України є важливим вивчення європейського досвіду в частині взаємодії законодавства і прецедентного права.

Проблеми гармонізації трудового законодавства України до законодавства ЄС у тих чи інших аспектах розглядалися у роботах Н.Б. Болотіної, М.І. Іншина, І.Я. Кисельова, Р.З. Лівшиця, К.В. Мельника, Ю.П. Орловського, П.Д. Пилипенка, С.М. Прилипка, О.І. Процевського, З.К. Симорота, О.В. Смирнова, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишевої, С.М. Ярошенка та деяких інших вчених.

На думку А.О. Селіванова, право Європейського Суду за своєю природою є прецедентним правом, в основу якого закладено принцип *ratio decidendi* («підстава для вирішення»), тобто правило, сформульоване судом під час вирішення конкретної справи, стає нормою права не тільки для цього ж суду, а й для внутрішньодержавних судів країн-учасниць Конвенції [2]. Отже, рішення